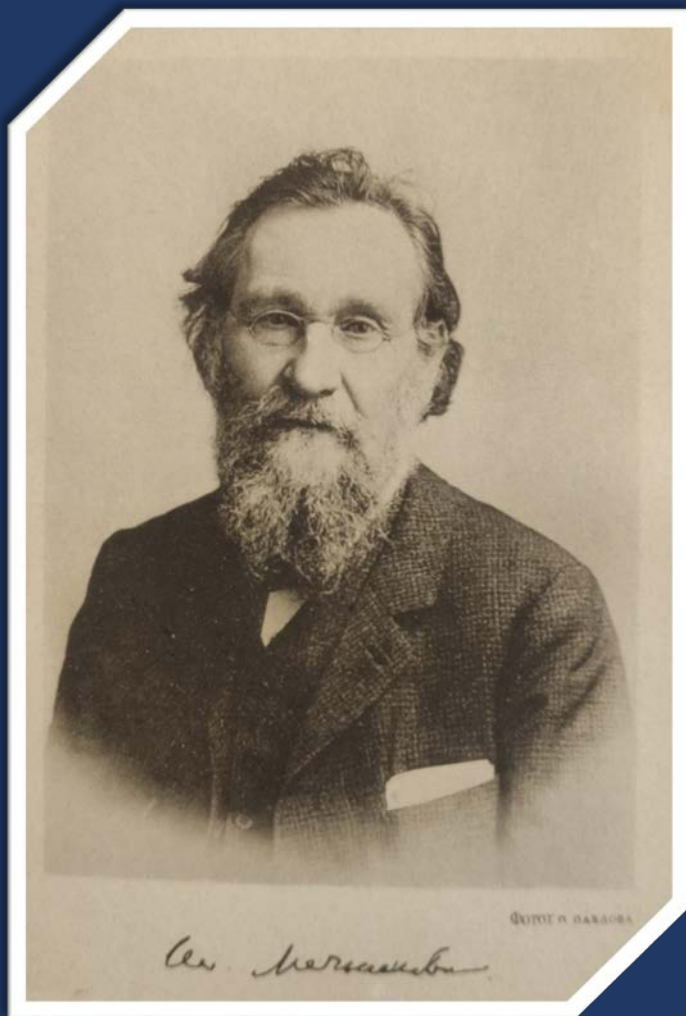

Прижиттєві видання
І. І. Мечникова у фонді
Наукової бібліотеки
Одеського національного
університету:
до 180-річчя з дня
народження

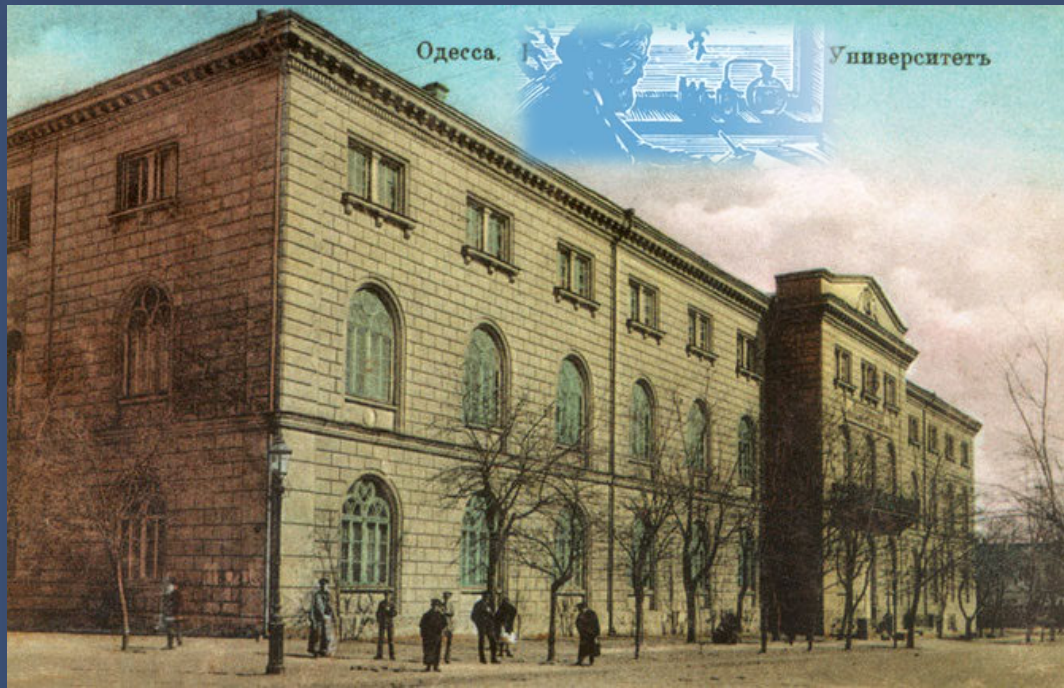

Укладач: Алексєєнко М. В.

У рік ювілейних шанувань *Іллі Ілліча Мечникова* (1845–1916) Наукова бібліотека Одеського національного університету імені І. І. Мечникова представляє інформацію про колекцію його творів, що зберігаються в університетській бібліотеці.

Дослідження видатних діячів науки і культури є окрасою будь-якої бібліотеки, вони підвищують значущість бібліотечного фонду та свідчать про престижність книжкового зібрання. Прижиттєві примірники видань одного зі засновників еволюційної ембріології, порівняльної патології, мікробіології та імунології, лауреата Нобелівської премії 1908 р. Іллі Мечникова, що містять його фундаментальні наукові відкриття та дослідження, є частиною національного культурного надбання та входять до Державного реєстру книжкових пам'яток України.

Університет в Одесі (головний корпус)

До колекції прижиттєвих видань І. І. Мечникова відносяться й різноманітні наукові монографії та підручники інших дослідників, у яких відомий дослідник виступав науковим редактором, автором передмов, консультантом та перекладачем.

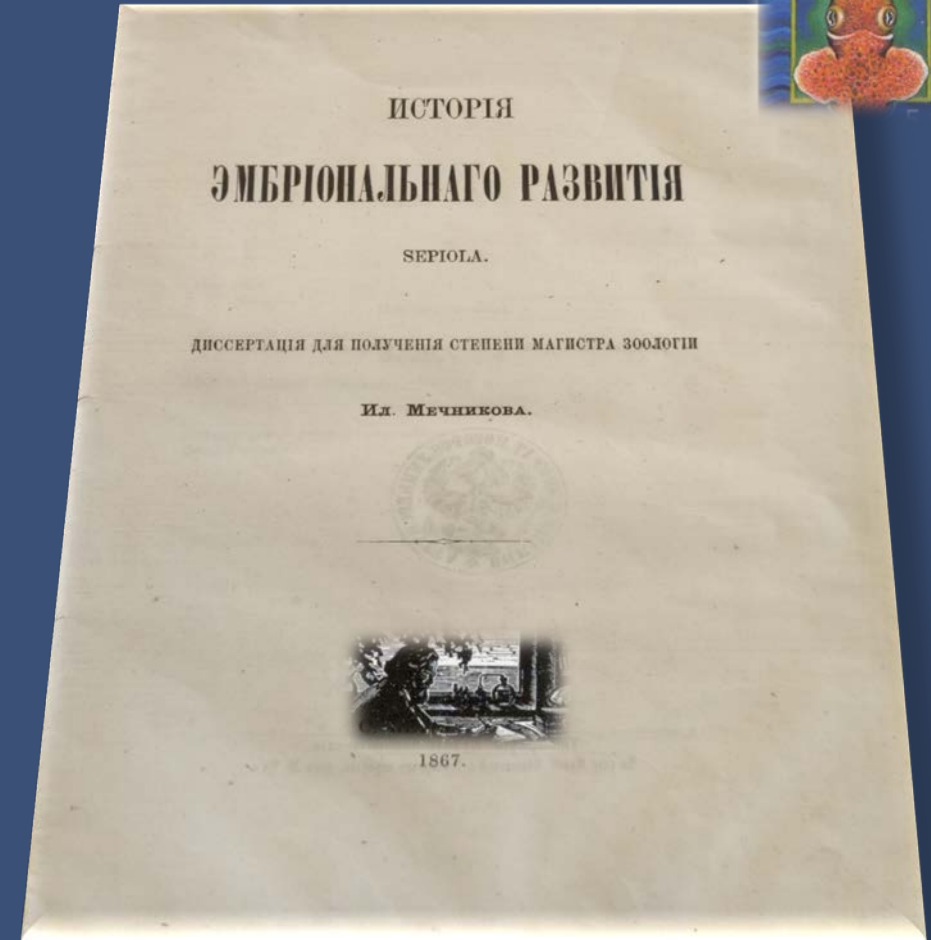
У Науковій бібліотеці Одеського національного університету зберігається порівняно невелика, але цінна колекція примірників прижиттєвих видань І. І. Мечникова, ім'я якого носить Одеський університет від 1945 р.

Колекція прижиттєвих праць видатного вченого налічує 26 назв у 34 примірниках, надрукованих протягом 1865–1915 рр. До колекції входять видання російською, французькою, німецькою та польською мовами.

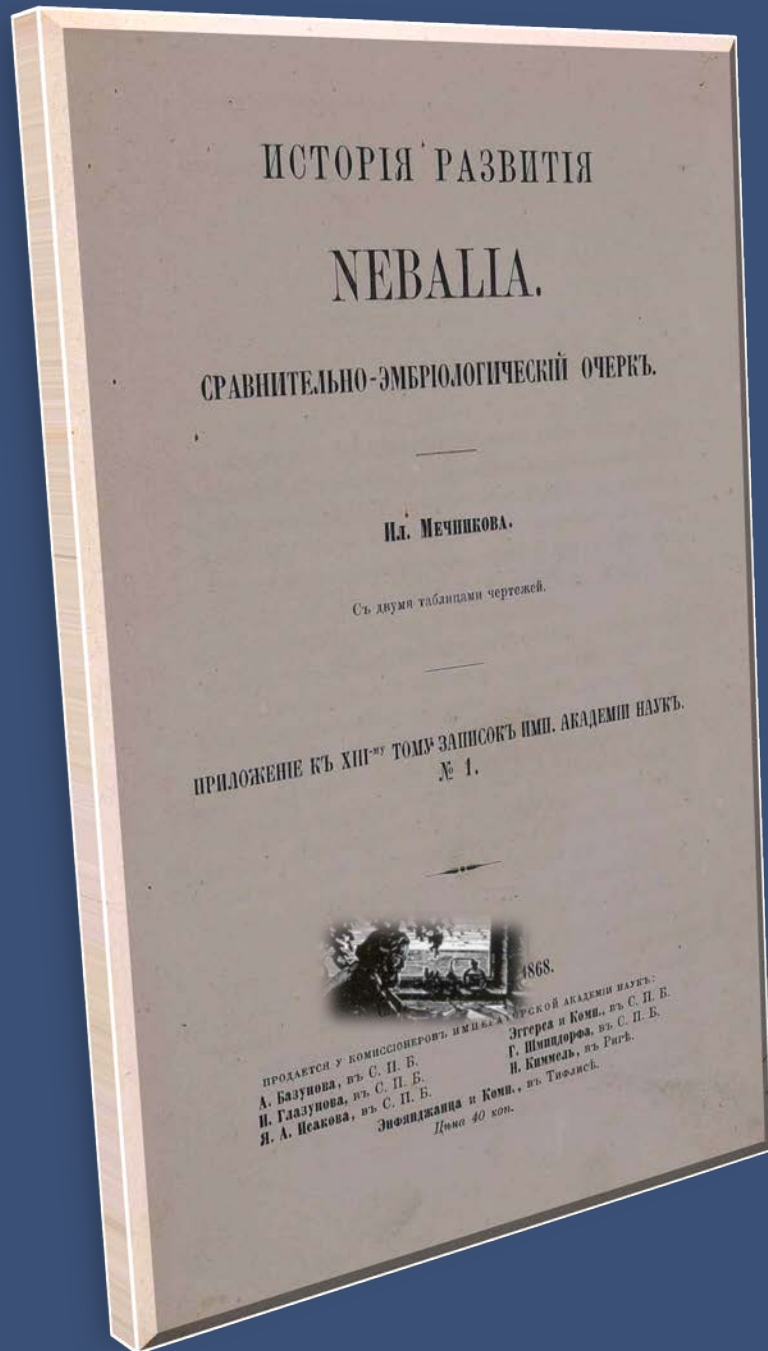

Будівля університетської бібліотеки

Перше дослідження І. І. Мечникова, що потрапило до університетської бібліотеки – магістерська дисертація про клас високоорганізованих морських молюсків, у якій йшлося про генетичний зв'язок між нижчими та вищими тваринами, «*Історія ембріонального розвитку SEPIOLA*» (СПб., 1867) – було занесено до Фундаментального каталогу університетської бібліотеки у 1867 р.

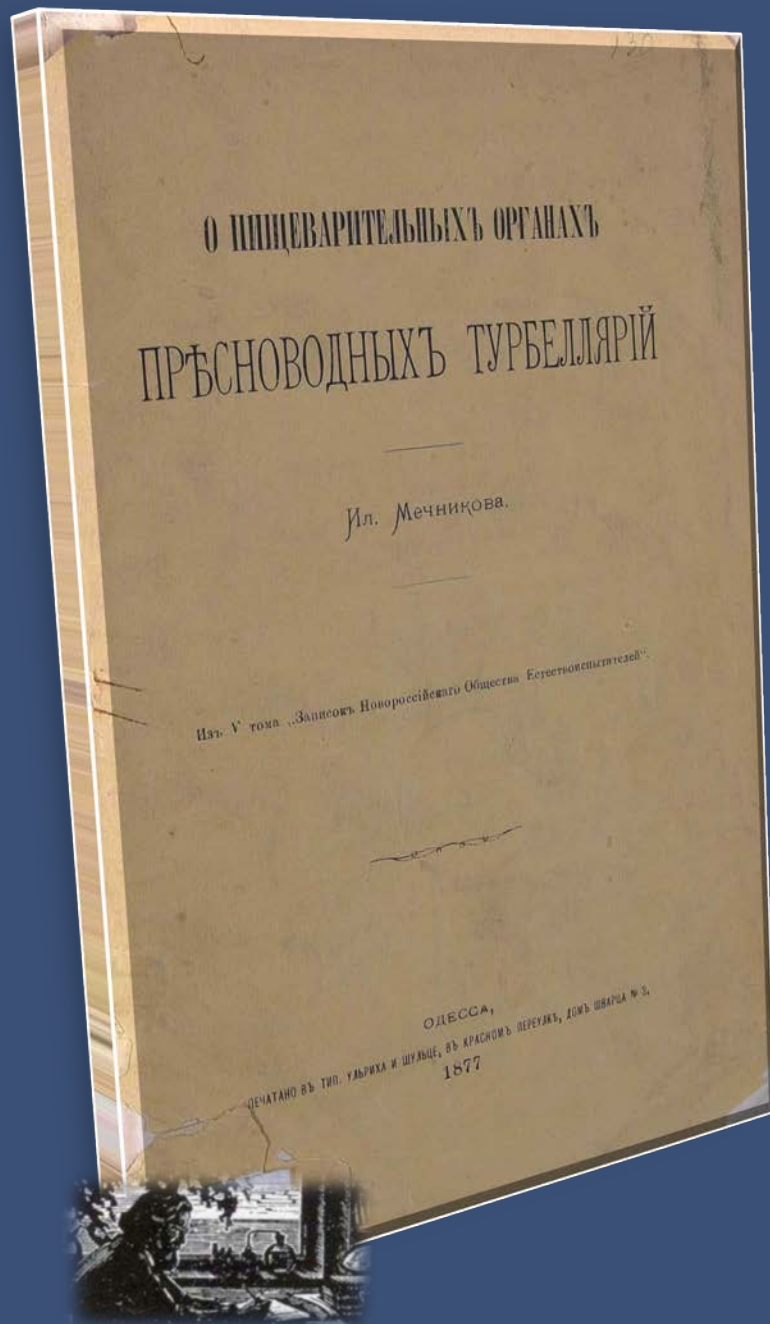
Мечников И. И. История эмбрионального развития SEPIOLA : диссертация для получения степени магистра зоологии. – СПб. : тип. Куколь-Яснопольского, 1867.

Докторська дисертація І. І. Мечникова з зоології, присвячена розвитку одного з ракоподібних, *«Історія розвитку NEBALIA : порівняльно-ембріональний нарис з двома таблицями креслень»* (СПб., 1868) надрукована окремим додатком до 12-го тому *«Записок Імператорської академії наук»*, надійшла до бібліотеки ІНУ в 1869 р.

Мечников И. И. История развития NEBALIA : сравнительно-эмбриональный очерк ; с двумя таблицами чертежей. – СПб. : тип. Имп. акад. наук, 1868.

Дослідження «Про травні органи прісноводних турбеллярій» (Одеса, 1877) вважається важливою частиною дофагоцитарного етапу досліджень внутрішньоклітинного травлення. Примірник у 1879 році був подарований Університету І. І. Мечниковим.

Випадок дарування документально підтверджується записом у Фундаментальному каталозі бібліотеки ІНУ.

Мечников И. И. О пищеварительных органах пресноводных турбеллярий. – Одесса : печатано в тип. Ульриха и Шульце, 1877.

ОДЕССКІЙ ВѢСТНИКЪ

№ 195. Воскресенье, 5-го сентября 1871

Воскресенье 5-го сентября 1871. № 195.

Императорский Новороссийский университет в 1870–71 академ. году : [звіт Імп. Новоросійського університету за 1870–1871 ак. р. Про промову І. І. Мечникова «Про хребетну теорію черепа»] // Одесский вестник. – 1871. – 5 сент. (№ 195.)

...чеша ся сказано, что оно может имѣть
про- мѣсто лишь «впослѣдствіи».
Послѣ прочтенія отчета, доцентъ Берн-
штейнъ прочелъ весьма интересную рѣчь
г. Мечникова (находящагося за границей)
о «позвоночной теоріи черепа», чѣмъ и
завершилось актовое торжество. Привѣт-
ствуя пятый годъ существованія Ново-
россійскаго университета, пожелаемъ ему
дальнѣйшаго процвѣтанія и въ особенно-
сти расширенія матеріальныхъ средствъ,
и о столь необходимыхъ для основанія нова-
го, крайне существеннаго для Одессы фа-
культета—медицинскаго.

Доповідь І. І. Мечникова з гострою критикою хребетної теорії черепа на основі доказів ембріологічної теорії за відсутності 4 вересня 1871 р. І. Мечникова на Урочистому зібранні ІНУ зачитав доцент ІНУ С. Бернштейн.

ПОЗВОНОЧНАЯ ТЕОРІЯ ЧЕРЕПА.

РѢЧЬ,

составленная для прочтенія на торжественномъ актѣ новорос-
сійскаго университета 30 августа 1871 г.

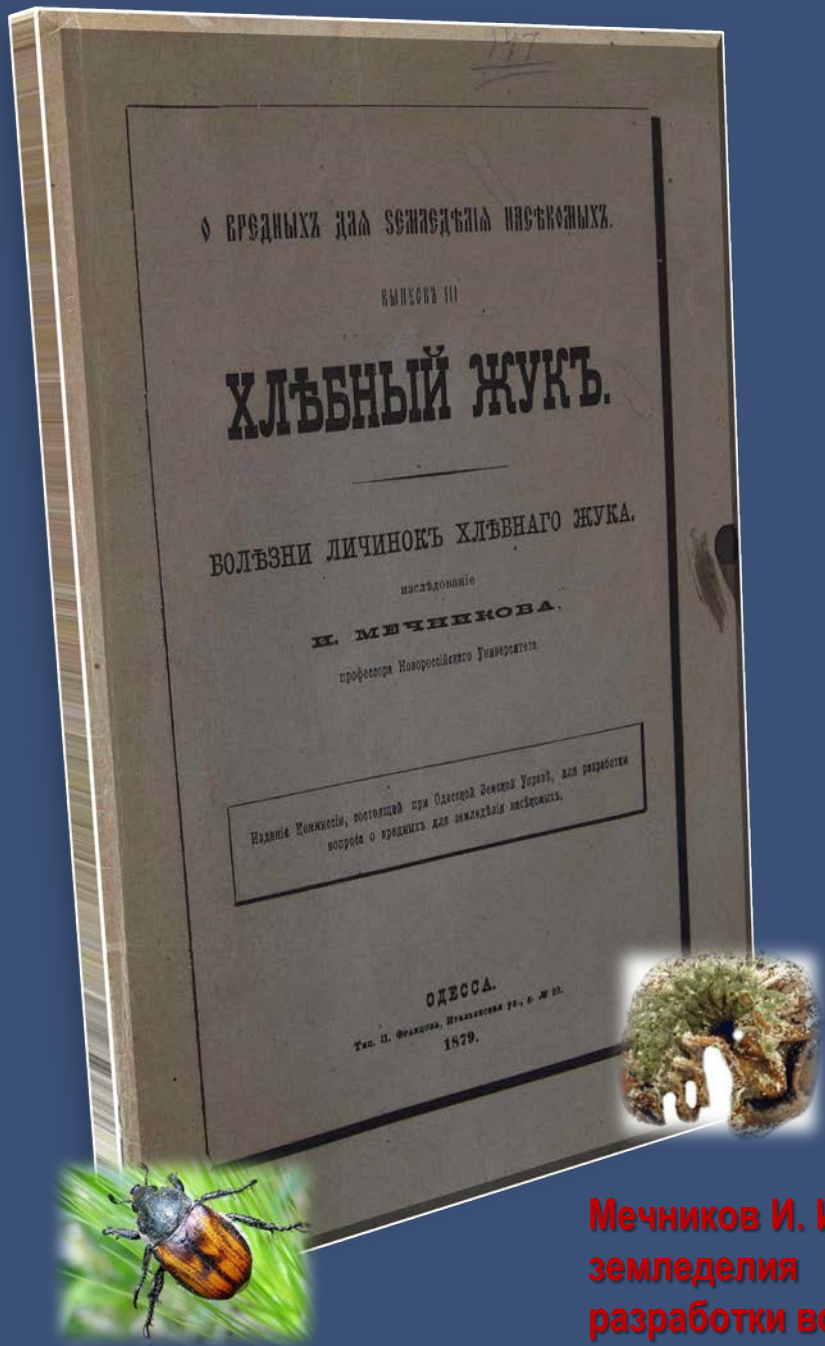
И. Мечниковымъ.

(Изъ записокъ Императорскаго новорос. университета).

ОДЕССА.

Изгравіи Ульриха и Шульце
1871.

Мечников И. И. Позвоночная теория черепа : речь, составленная для прочтения на торжественном акте Новороссийского университета 30 августа 1871 г. — Одесса : тип. Ульриха и Шульце, 1871.

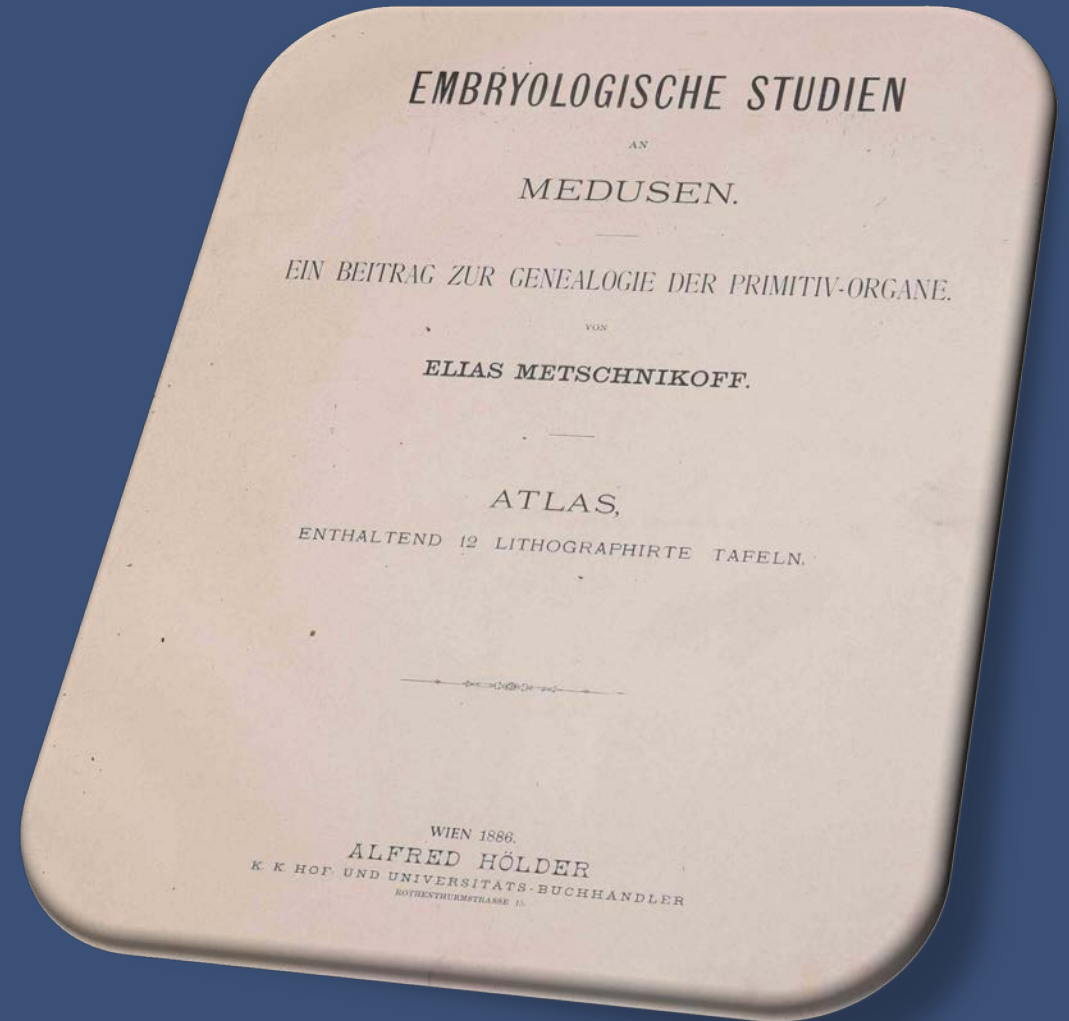
Знакова наукова праця І. І. Мечникова «*Про хвороби личинок хлібного жука*» (Одеса, 1879) була придбана університетською бібліотекою у 1879 р. Дослідження проводилось І. І. Мечниковим у маєтках його родичів Білокопитових Попівка та Красносілка Київської губернії, де дослідник вів спеціальні щоденники спостережень за хлібним жуком.

У межах роботи Ентомологічної комісії при Одеській земській управі, що займалась дослідженнями шкідливих комах, І. І. Мечников вивчав біологічні методи боротьби з хлібним жуком-кузькою – небезпечним шкідником сільськогосподарських культур. І. Мечников запропонував застосувати для винищення хлібного жука його природного ворога – зелену мускардину.

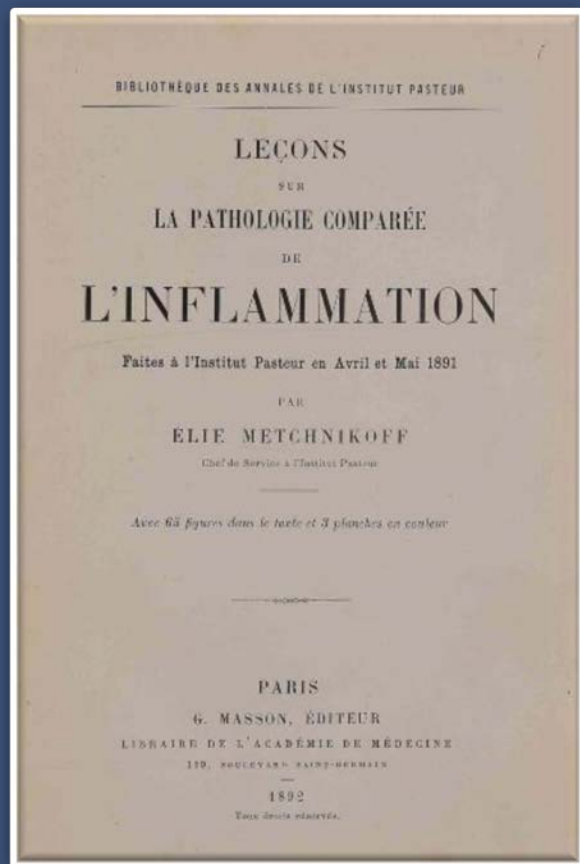
Дослідник був одним із професорів, залучених до роботи Ентомологічної комісії, яка щорічно друкувала результати експериментально-ентомологічної роботи у спеціальному періодичному збірнику «Про шкідливі для землеробства комахи».

Мечников И. И. О болезнях личинок хлебного жука. – Одесса : тип. П. Францова, 1879 (О вредных для земледелия насекомых: издание Комиссии, состоящей при Одесской Земской Управе, для разработки вопроса о вредных для земледелия насекомых. – Вып. № 3 : Хлебный жук).

У 1882 р. до університетської бібліотеки надійшла важлива монографія І. І. Мечникова «*Ембріологічні дослідження над медузами: матеріали до генеалогії примітивних органів*» (Відень, 1886) зі спеціальним Атласом. Дослідження, в якому було остаточно сформульовано теорію походження багатоклітинних тварин від гіпотетичного предка – фагоцити, використовували викладачі кафедри зоології, порівняльної анатомії та фізіології ІНУ для практичних занять зі студентами.

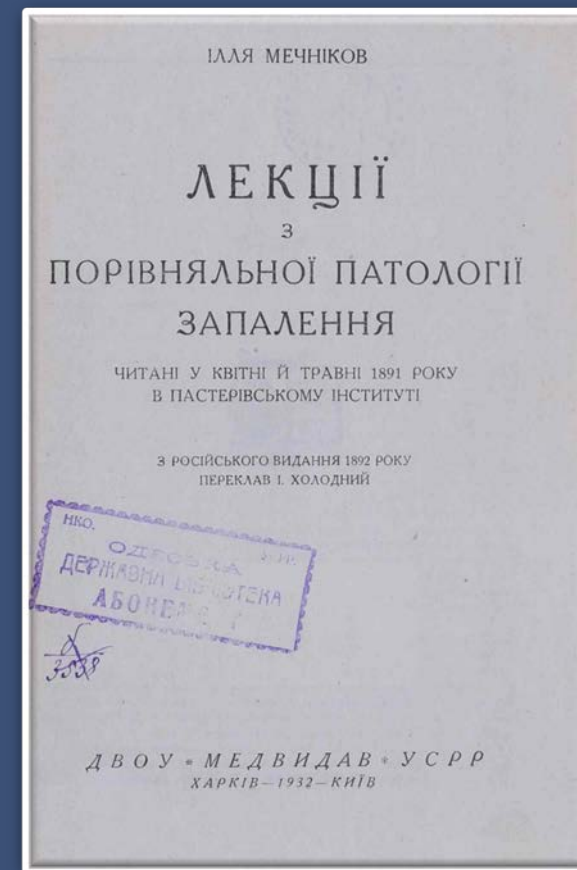
Metschnikoff E. Erbbiologische Studien an Medusen : ein Beitrag zur Genealogie der Primitiv-Organe : Atlas, Enthaltend 12 Lithographite Tafeln. – Wien : Alfred Hölder, 1886.

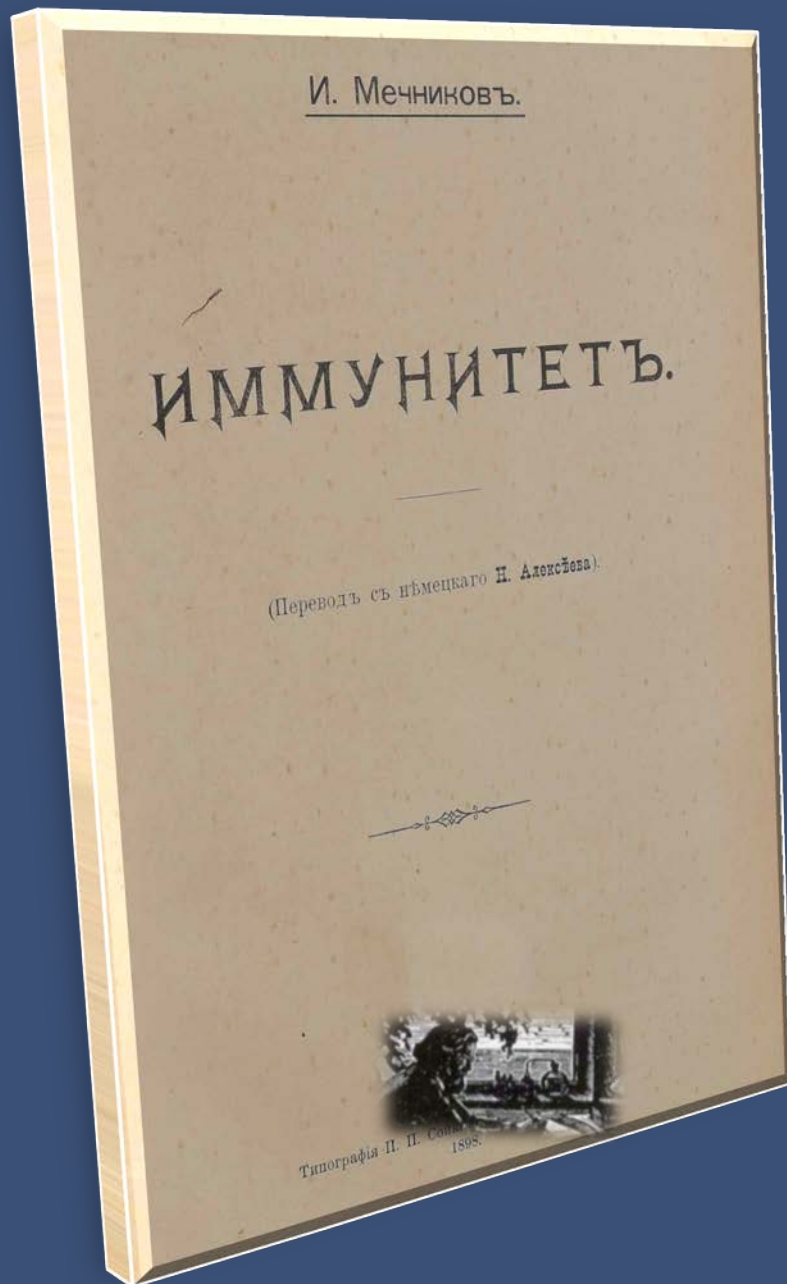
Metchnicoff É. Leçons sur la pathologie comparée de l'inflammation ; avec 65 figures dans le texte et 3 planches en couleur. – Paris : G. Masson, 1892.

«Лекції з порівняльної патології запалення» І. І. Мечникова присвячені складної комплексної місцевої судинно-мезенхімальної реакції, що виникає у відповідь на пошкодження тканини та спрямована на знищення патогенного фактору та відновлення структури тканини. У цьому полягає біологічний сенс запалення.

Український переклад «Лекцій» був здійснений після смерті І. Мечникова з російського видання 1892 р. І. Холодним. Видання вийшло з передмовою Семена Григоровича Генеса (1898 –1992) – українського лікаря-патофізіолога, ендокринолога; доктора медичних наук; заслуженого діяча науки і техніки УРСР.

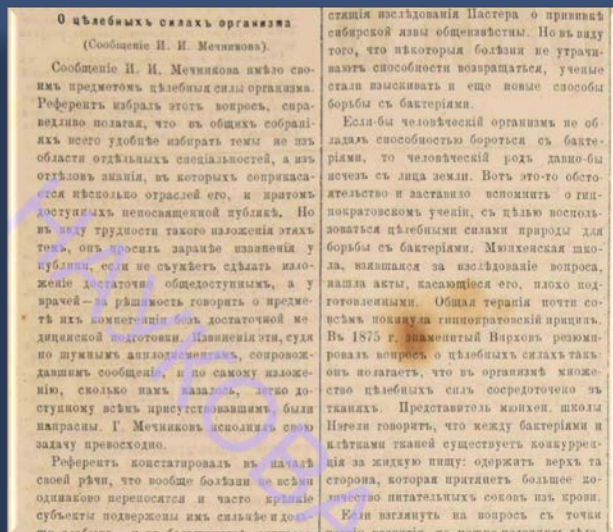
Мечников І. І. Лекції з порівняльної патології запалення, читані у квітні й травні 1891 року в Пастерівському інституті. – Харків ; Київ : Медвидав УРСР, 1932.

Бібліотека Університету передплачувала науково-філософський журнал «Науковий огляд», де окремим додатком до одинадцятого номера 1898 р. було надруковано найважливіше наукове дослідження І. І. Мечникова «*Імунітет*». Підґрунтям дослідження була доповідь І. І. Мечникова у серпні 1883 р. на VII з'їзді російських природознавців і лікарів в Одесі «*До вчення про цілющі сили тваринного організму*» (К учению о целебных силах животного организма), в якій дослідник обґрунтував свою теорію імунітету.

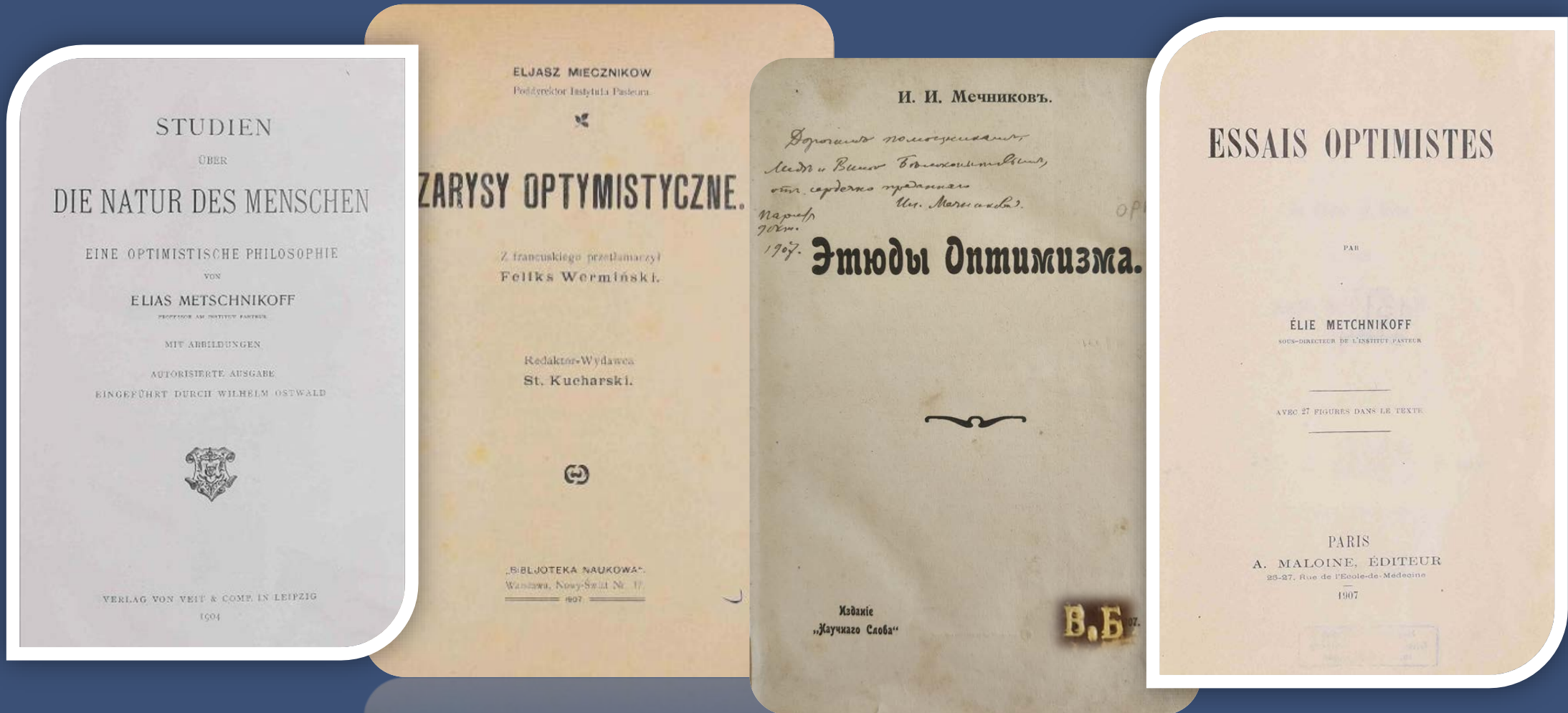
Інформація про доповідь Іллі Мечникова про імунітет на VII з'їзді російських природознавців була надрукована на шпальтах всіх одеських газет.

О целебных силах организма
(сообщение И. И. Мечникова) // Одесский вестник. – 1883. – 25 авг. (6 сент.) (№ 187).

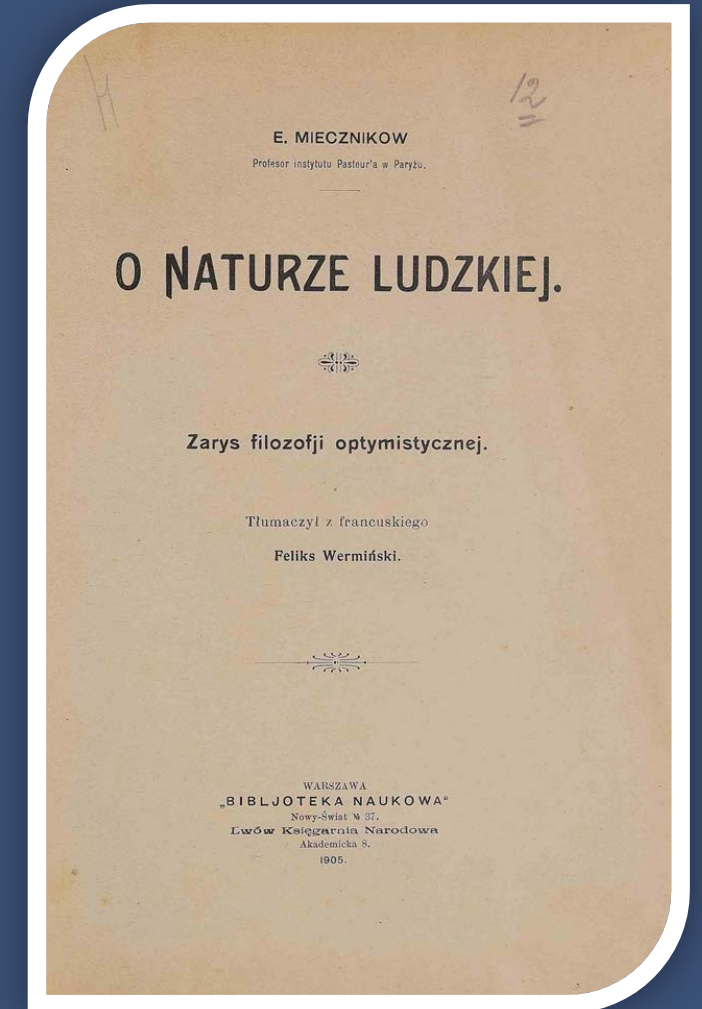
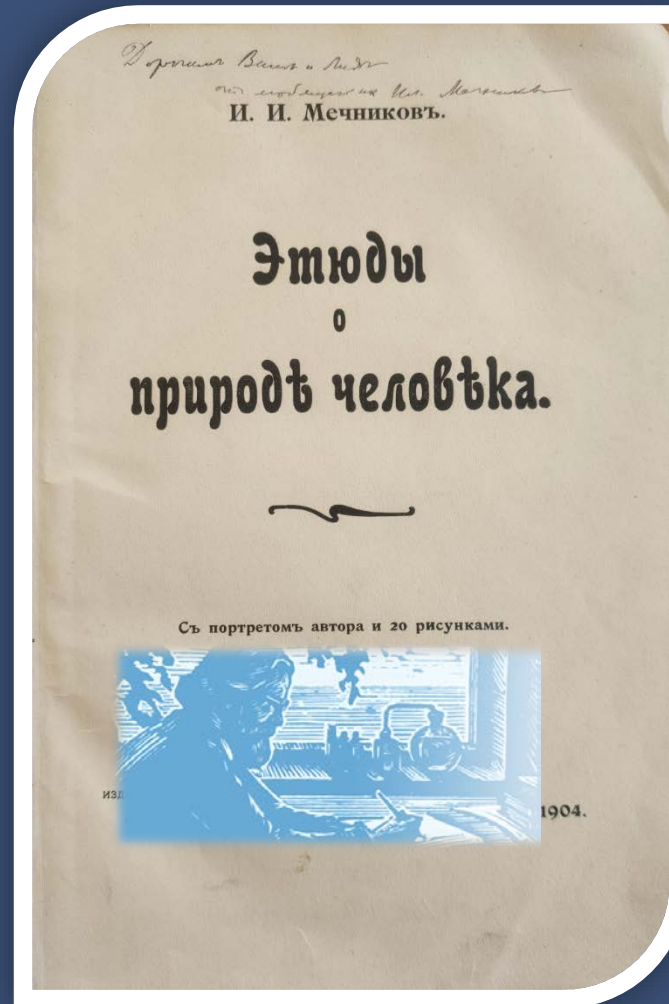
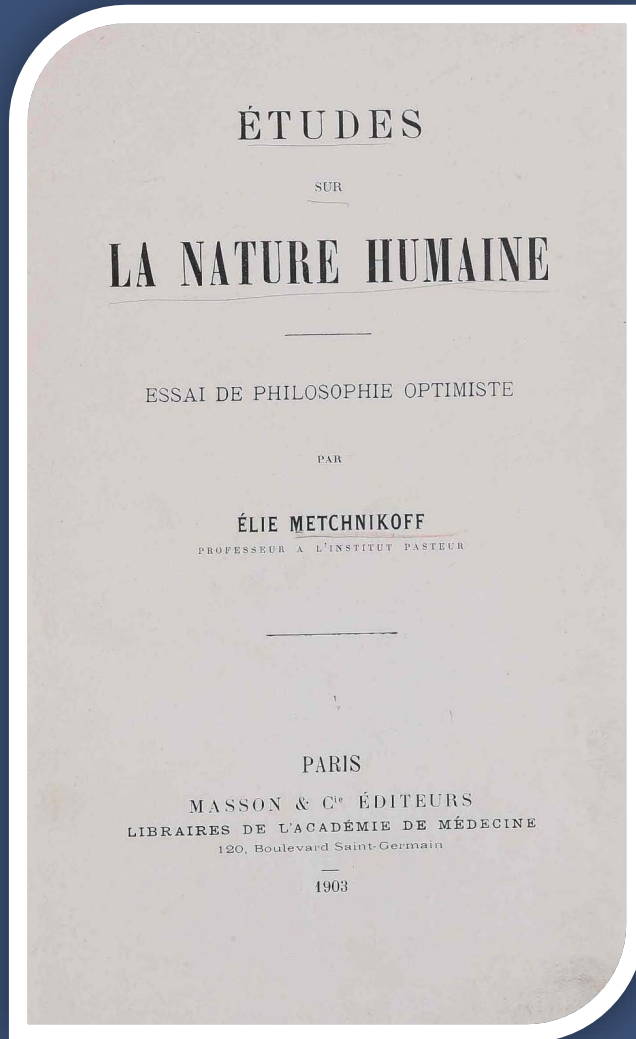

Біолого-філософський трактат Іллі Мечникова «Етюди оптимізму»

- Metschnikoff E. Studien über die Natur des Menschen : eine Optimistische Philosophie . – Leipzig : Verlag von Veit und Comp., 1904
- Miecznikow E. Zarysy optymistyczne ; z francuskiego przetłumaczył Feliks Wermiński. – Warszawa : Biblioteka Naukowa ; druk Piotr Laskauera i S-ki, 1907
 - Мечников И. И. Этюды оптимизма. – М. : издание «Научного Слова», 1907
- Metchnikoff É. Essais optimistes ; avec 27 figures dans le texte. – Paris : A. Maloine; 1907

Біолого-філософський трактат Іллі Мечникова «Етюди про природу людини»

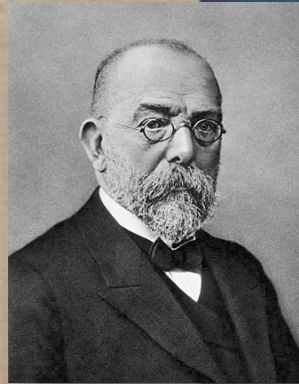
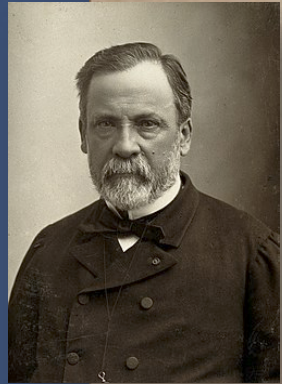

- Metchnikoff É. Études sur la nature humaine : essai de philosophie optimiste. – Paris : Masson et Cie, 1903
- Мечников И. И. Этюды о природе человека ; с портретом автора и 20 рисунками. – М. : изд. ред. журнала «Научное слово», 1904
- Miecznikow E. O naturze ludzkiej : zarys filozofji optymistycznej. – Warszawa ; Lwów : Biblijoteka naukowa ; Księgarnia Narodowa ; druk Piotra Laskaurea i S-ki, 1905

И. Мечниковъ.

ОСНОВАТЕЛИ СОВРЕМЕННОЙ МЕДИЦИНЫ.

Пастеръ. — Листеръ. — Кохъ.

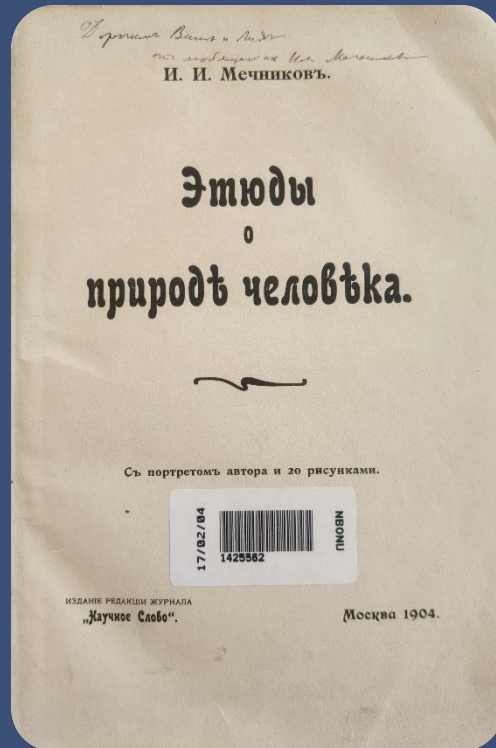

Видання присвячено вивченню наукового доробку засновників сучасної мікробіології та імунології Л. Пастера, Р. Коха та засновника антисептики та асептики в хірургії. Дж. Лістера та розділено на дві тематичні частини. Перша частина присвячена вивченню різноманітних хвороб, медичних теорій та гіпотез вчених, які стали поштовхом для досліджень цих відомих учених. У ході їхніх робіт було з'ясовано, що у багатьох процесах, а це бродіння і гниття, беруть участь різноманітні мікроорганізми. У другій частині даного видання містяться матеріали біографій і споминів цих всесвітньовідомих науковців.

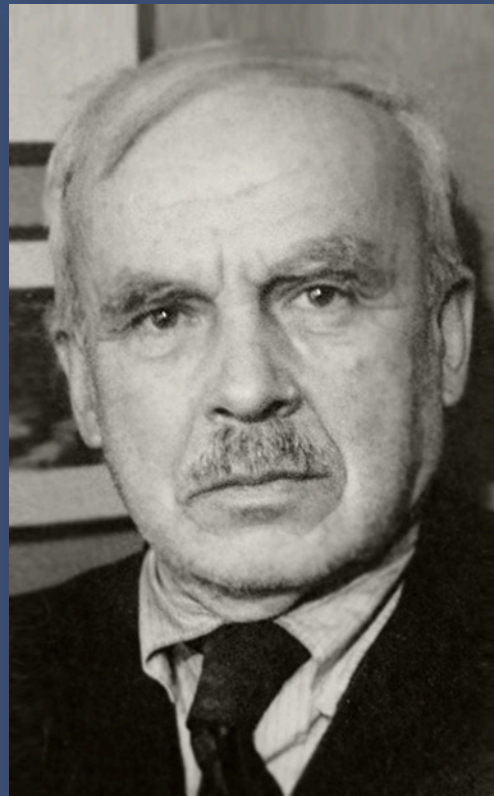
Мечников И. И. Основатели современной медицины. Пастер. Листер. Кох. – М. : издание «Научного слова», 1915.

Значна частина досліджень І. І. Мечникова надійшла до університетської книгозбірні з приватних книжкових зібрань його безпосередніх учнів та наукових послідовників (В. Репяхова, О. Браунера, І. Пузанова).

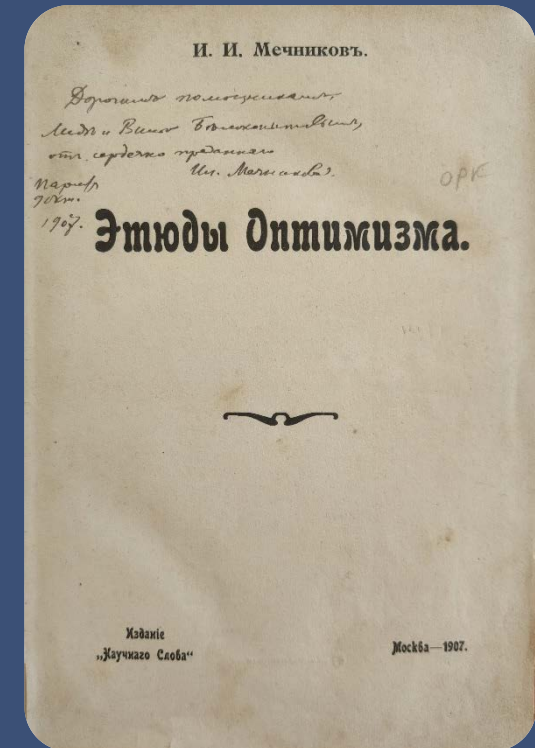
Особливо значимою є діяльність Івана Івановича Пузанова (1885 - 1971) – зоолога, зоогеографа, гідробіолога, професора ОДУ та багаторічного завідувача кафедрою зоології хребетних. Є всі підстави припускати, що з його особистого книжкового зібрання були передані до університетської бібліотеки цінні примірники з дарчими написами І. І. Мечникова.

Мечников И. И. Этюды о природе человека ; с портретом автора и 20 рисунками. – М. : изд. ред. журнала «Научное слово», 1904

І. І. Пузанов (1885 –1916)

Мечников И. И. Этюды оптимизма. – М. : издание «Научного Слова», 1907

- ❑ Ілля Мечников був зоологом, ембріологом, патологом, бактеріологом, епідеміологом, імунологом, геронтологом, демографом, філософом. Його робота була присвячена вивченню імунітету, завдяки чому з'явилися вакцини проти холери та тифу, праці з біології та зоології, дослідження, присвячені збільшенню тривалості життя людини.
- ❑ Значна частина життя І. І. Мечникова пройшла в Одесі. Саме тут він працював в Університеті (1867–1868, 1870–1882 рр.), став одним із засновників Одеської бактеріологічної станції (1886–1888 рр.), брав участь у роботі наукових з'їздів та різноманітних наукових комісій, проводив публічні та вузькоспеціалізовані лекції. Попри всі негаразди та невдачі, робота І. І. Мечникова в Одесі мала велике значення.
- ❑ Колекція прижиттєвих видань І. І. Мечникова до тепер слугує джерелом інформації та натхнення для багатьох сучасних дослідників, всіх тих, хто цікавиться історією науки.

Наукова бібліотека

Одеського Національного університету
імені І.І.Мечникова

